

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากสมมติฐานของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ที่ว่า “เนื่องจากกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทยแม้จะมีอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่หากว่าจะใช้กฎหมายเหล่านั้นมาใช้ในการอนุรักษ์การตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จะเห็นว่าปัจจุบันยังขาดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการนำเข้าของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ควบคุมหรือกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งคุกคามระบบนิเวศถิ่นที่อยู่อาศัยหรือชนิดพันธุ์อื่นอย่างเหมาะสมเพียงพอ โดยขาดกลไกในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น รวมทั้งขาดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของผู้ที่นำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามา ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการรองรับการนำเข้าให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ประเทศไทยจึงต้องมีการอนุรักษ์ทั้งกฎหมายภายในและนโยบายให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามแนวทางของอนุสัญญาที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ อันจะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ถูกต้อง เมื่อพิจารณาจากพันธกรณีหรือแนวทางในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นดังกล่าวของอนุสัญญานั้น ประเทศไทยได้มีกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ได้อยู่หลายฉบับ ซึ่งมีดังนี้

1. พระราชบัญญัติสำหรับกำจัดผักตบชวา พ.ศ. 2456 กำหนดห้ามผู้ใดปลูกหรือเลี้ยงหรือปล่อยให้ผักตบชวาเจริญเติบโตงอกงามในที่ห้ามตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งห้ามนำเอาผักตบชวาไปทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองใดๆ และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของราษฎรในการกำจัดผักตบชวาที่อยู่ในที่ของตน

2. พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 กำหนดห้ามนำเข้าสิ่งต้องห้ามและสิ่งกักกัตั้งอยู่ในบัญชีรายชื่อเว้นแต่จะมีรับรองปลอดศัตรูพืชและในกรณีนำเข้าสิ่งต้องห้ามเพื่อใช้ในการทดลองหรือวิจัยนั้นต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีด้วย และกำหนดให้การนำเข้าสิ่งไม่ต้องห้ามต้องมี

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ด้านตรวจพืชหรือด้านศุลกากร นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัตินี้ ยังได้กำหนดห้ามนำเข้าหรือนำออกพืชหรือศัตรูพืชที่กำหนดนอกเขตควบคุมศัตรูพืช เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

3. พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กำหนดห้ามนำเข้าพืชต้องห้ามซึ่งรัฐมนตรีกำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา แต่ทั้งนี้ บทบัญญัติดังกล่าวไม่ใช้บังคับแก่สวนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับพืชต้องห้าม นอกจากนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดรวบรวม ขาย นำเข้า ส่งออกหรือนำผ่านซึ่งเมล็ดพันธุ์ควบคุมเพื่อการค้าที่รัฐมนตรีกำหนด เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต นอกจากนี้ ในกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดควบคุมการนำเข้าพืชอนุรักษ์ที่กำหนดไว้ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส โดยในการนำเข้า รวมทั้งการส่งออกและนำผ่านต้องได้รับอนุญาตและต้องมีหนังสืออนุญาตจากประเทศต้นทางกำกับมาด้วย

4. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดห้ามนำเข้า ส่งออก และนำผ่านสัตว์ป่า (รวมทั้งซากของสัตว์ป่า) ชนิดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด เว้นแต่ได้รับอนุญาต นอกจากนี้ กฎหมายได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดเลี้ยงสัตว์หรือปล่อยสัตว์หรือสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

5. พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 มีการให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดสินค้าที่เป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการส่งออกหรือนำเข้าและสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกหรือนำเข้าเพื่อสาธารณประโยชน์หรือประโยชน์อื่นใดของรัฐ

6. พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กำหนดห้ามนำสัตว์ที่กำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อเข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาต รวมถึงกำหนดห้ามนำเข้าสัตว์จากประเทศที่มีหรือสงสัยว่าจะมีโรคระบาด นอกจากนี้ มีการกำหนดห้ามนำเข้าสัตว์เข้าไปในเขตปลอดโรคระบาดเว้นแต่ได้รับอนุญาต

7. พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ.2525 กำหนดห้ามการนำเข้าเชื้อโรคตามที่กฎหมายกำหนดเข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาต ซึ่งรวมถึงการห้ามผลิตครอบครอง จำหน่าย ส่งออก หรือนำผ่านด้วย

8. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดให้การนำเข้าหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต้องทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ในกฎหมายฉบับนี้กำหนดห้ามมิให้บุคคลทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นงดเว้นการกระทำนั้นหรือออกไปจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้

9. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 กำหนดห้ามนำเข้าหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไปและห้ามนำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นภายในเขตอุทยานแห่งชาติ

10. พระราชบัญญัติป่ารุกพันธุสัตว์ พ.ศ.2509 กำหนดห้ามมิให้นำสัตว์ที่อยู่นอกเขตป่ารุกพันธุสัตว์ เข้าไปในเขตป่ารุกพันธุสัตว์ ยกเว้นจะได้รับใบอนุญาต

11. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดให้รัฐมนตรีสามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือในเขตอนุรักษ์ซึ่งมีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงและไม่มีส่วนราชการใดที่มีอำนาจตามกฎหมายหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ ยังได้มีบทบัญญัติในการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการทั้งของภาครัฐและเอกชนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องมีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบ ก่อนดำเนินโครงการหรือกิจการดังกล่าว ซึ่งบทบัญญัตินี้สามารถนำมาใช้ในการประเมินความเสี่ยงในโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยไม่ตั้งใจได้

12. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำหนดให้ชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดอนุรักษ์ พัฒนาพันธุ์ หรือใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นมีสิทธิในการร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งระงับการกระทำที่จะนำไปสู่การทำลายหรือทำให้ลดลงซึ่งพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นหรือ

พันธุ์พืชป่า ซึ่งอาจรวมถึงกรณีการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้ นอกจากนี้ ชุมชนเกษตรกรยังมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยและทดแทนความเสียหายอย่างเพียงพออันเกิดจากการกระทำซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำให้ลดลงซึ่งพันธุกรรมหรือพันธุ์พืชหรือสภาวะแวดล้อมในชุมชน ซึ่งถือเป็นการใช้หลักผู้นำเข้าเป็นผู้จ่ายอันเป็นความรับผิดชอบทางแพ่งอย่างหนึ่ง

13. พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทำลายความหลากหลายทางชีวภาพหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติในเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรด้วย หรือในเขตพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์แล้ว รัฐมนตรีอาจจัดทำ "แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร" ซึ่งในแผนการจัดการดังกล่าวอาจมีมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้

14. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 กำหนดห้ามนำเข้าและครอบครองสัตว์น้ำชนิดที่พระราชกฤษฎีการะบุไว้เข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่ได้รับอนุญาต รวมถึงกำหนดห้ามมิให้มีการนำสัตว์น้ำตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาไปปล่อยในที่จับสัตว์น้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

15. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 กำหนดห้ามทิ้งน้ำอับเฉาลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชนหรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า ซึ่งผู้ฝ่าฝืนนอกจากจะได้รับโทษทางอาญาแล้ว ยังต้องชดใช้เงินค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในการกำจัดสิ่งเหล่านี้ด้วยซึ่งถือความรับผิดชอบทางแพ่งอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดให้เจ้าท่ามีอำนาจออกคำสั่งให้นายเรือซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงเรือกำปั่นให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยหรือเหมาะสมสำหรับการใช้ในทะเล และมีอำนาจกักเรือไว้ได้หากนายเรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ฉะนั้น กฎหมายฉบับนี้จึงอาจนำมาใช้เพื่อป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ติดมากับน้ำอับเฉาได้

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาสาระของกฎหมายไทยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแม้จะสามารถนำไปปรับใช้ในการป้องกันการนำเข้า ควบคุมหรือกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่คุกคามต่อระบบนิเวศดินที่อยู่อาศัยหรือชนิดพันธุ์อื่นได้ก็ตาม แต่ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวก็จะมีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เช่น พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติการประมงพ.ศ. 2490และพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ.2525 นั้นมีเพื่อวัตถุประสงค์ในการกักโรคหรือในการป้องกันโรคระบาดที่อาจแพร่ระบาดแก่พืชหรือสัตว์ภายใน

ประเทศ ส่วนในพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการรองรับตามอนุสัญญาระหว่างประเทศอื่น เช่น อนุสัญญาไซเตส เป็นต้นซึ่งสามารถนำมาใช้คุ้มครองกับพืชหรือสัตว์ต่างถิ่นที่อยู่ในบัญชีรายชื่อนั้นได้ ดังนั้น กฎหมายที่มีอยู่จึงไม่ได้มีเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันอันตรายชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมีความครอบคลุมในการอนุรักษ์ทั้งในระดับระบบนิเวศ ระดับชนิดพันธุ์ และระดับพันธุกรรม (เว้นแต่ในพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่นั้นไม่ได้มองไปถึงผลกระทบในระยะยาวของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพได้ อีกทั้งเมื่อมีการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาแล้วอาจประสบปัญหาในการตัดสินใจว่าจะกำหนดให้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานใดและอยู่ภายใต้กฎหมายใด เช่น กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมดูแลสัตว์ต่างถิ่นเพื่อป้องกันผลกระทบของสัตว์ต่างถิ่นต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ยังมีช่องว่างโดยกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่มีความครอบคลุมถึงสัตว์ทุกประเภท ซึ่งหากสัตว์ต่างถิ่นที่นำเข้ามาไม่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายใด สัตว์ต่างถิ่นนั้นก็จะมีหน่วยงานใดที่จะทำหน้าที่ควบคุมดูแลและสามารถนำเข้ามาได้แม้ว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพก็ตาม นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นไม่มีกฎหมายที่ใช้ในการป้องกันการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้าสู่พื้นที่นอกพื้นที่คุ้มครองโดยตรง (ยกเว้นพระราชบัญญัติการประมง)

นอกจากนี้ การที่กฎหมายกำหนดให้มีการป้องกันชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยใช้ระบบใบอนุญาตเฉพาะที่อยู่ในบัญชีรายชื่อนั้นซึ่งการจะกำหนดให้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอยู่ในบัญชีรายชื่อในกฎหมายได้นั้นจะต้องสามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์เป็นที่แน่นอนแล้วว่าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อชนิดพันธุ์พื้นเมืองภายในประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยนั้นไม่มีการใช้มาตรการป้องกันล่วงหน้าอย่างเพียงพอเพราะการพิสูจน์ถึงผลกระทบที่แน่นอนของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นในบางครั้งเป็นผลระยะยาวซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะสามารถเห็นผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อตามที่กฎหมายกำหนดจึงสามารถมีการนำเข้ามาได้จนกว่าจะประกาศห้ามตามกฎหมายเสียก่อน กฎหมายที่มีอยู่จึงมีลักษณะจำกัดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจในการหยุดยั้งการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อและคาดว่าอาจส่งผลกระทบได้ ดังนั้น จึงเป็นการนำเข้ามาโดยไม่มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นแต่อย่างใด อีกทั้ง กฎหมายที่มีอยู่ยังขาดระบบการบันทึกหรือการจดแจ้งการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมอย่างทั่วถึงเพื่อสามารถนำไปใช้ในการติดตามตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของ การนำเข้า

ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยไม่ตั้งใจนั้นได้มีกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ในการประเมินความเสี่ยงในโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดการนำเข้าโดยไม่ตั้งใจได้ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

อนึ่ง นอกจากในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 ซึ่งได้มีการกำหนดถึงความรับผิดชอบทางแพ่งไว้แล้ว ในกฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นไม่มีการกำหนดในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งในความเสียหายที่อาจเกิดจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยใช้หลักผู้นำเข้าเป็นผู้จ่ายโดยมีแต่เพียงความรับผิดชอบอาญาจากการไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

นอกจากนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทยที่ประสบอยู่ คือ การบังคับใช้กฎหมายยังขาดประสิทธิภาพเพียงพอเพราะแม้จะมีกฎหมายแต่หากขาดการบังคับใช้ก็ไม่ยอมไม่ทำให้เกิดผลในการป้องกันการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้ จึงยังทำให้เกิดผลกระทบจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในด้านต่างๆ อยู่เสมอ เช่น ในพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทยแม้จะมีบทบัญญัติในการควบคุมการทิ้งน้ำอับเขากก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการกำหนดระเบียบหรือรายละเอียดในการปฏิบัติในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นที่อาจติดมากับน้ำอับเขาจากเรือ เพื่อที่จะสามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกรณีที่มีกฎหมายที่สามารถนำไปปรับใช้กับเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้น บางฉบับก็เป็นกฎหมายโดยอ้อมซึ่งต้องอาศัยดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการตัดสินใจว่าการนำเข้านั้นจะก่อให้เกิดผลกระทบหรือไม่ ส่งผลให้ไม่สามารถนำกฎหมายดังกล่าวไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพได้มากนักหากเจ้าพนักงานไม่มีความรู้ในเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอย่างเพียงพอ เช่น บทบัญญัติในการห้ามกระทำการใดๆ ที่อาจเป็นส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติในเขตพื้นที่คุ้มครองพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายไทยที่มีอยู่นั้นแม้จะสามารถนำไปปรับใช้ในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้ แต่กฎหมายก็ยังมีไม่เพียงพอโดยกฎหมายที่มีอยู่ไม่มีการใช้มาตรการป้องกันล่วงหน้าอย่างพอเพียงและไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการนำเข้าควบคุมหรือกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะต้องมีการประเมินความเสี่ยงของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นก่อนจะได้รับอนุญาตให้นำเข้าได้ รวมถึงการกำหนดให้ผู้นำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพต้องมีความรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งกฎหมายไทยส่วนใหญ่มีการกำหนดเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาเท่านั้น ฉะนั้น หากประเทศไทยสามารถดำเนินการอนุวัติการตามแนวทางที่อนุสัญญาฯ กำหนดไว้ได้ก็จะส่งผลถึงประสิทธิภาพของการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทยได้มากขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในการอนุวัติการในเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นอาจสามารถกระทำเมื่อมีการเข้าสัตยาบันอนุสัญญาฯ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องอนุวัติการตามพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ ซึ่งรวมถึงประเด็นเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นด้วย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็สามารถที่จะอนุวัติการในเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้โดยเลือกเฉพาะสิ่งที่ต้องการนำมาใช้ในกฎหมายและนโยบายของไทยเท่าที่เป็นไปได้และเหมาะสมแก่ประเทศไทย ซึ่งจะตัดปัญหาในเรื่องความขัดแย้งในการให้สัตยาบันลงได้ ซึ่งหากประเทศไทยได้มีการให้สัตยาบันในที่สุดสิ่งที่ได้อนุวัติการไปนั้นก็สามารถนำมาใช้รองรับพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ได้ทันที แต่ทั้งนี้ การให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนอกจากจะส่งผลทำให้ประเทศไทยสามารถได้รับสิทธิต่างๆ ที่ภาคีของอนุสัญญาฯ เท่านั้นที่จะมีสิทธิได้ เช่น สิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพ สิทธิในการได้รับเงินช่วยเหลือจากประเทศพัฒนาแล้ว รวมถึงสิทธิออกเสียงในการประชุมของสมัชชาภาคีตามอนุสัญญาฯ เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการตกลงกันซึ่งอาจมีการกำหนดแนวทางเป็นพิธีสารในที่สุดก็เป็นได้ ซึ่งการพิจารณากำหนดแนวทางหรือเสนอความเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนี้ เช่น ในการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น” ซึ่งขณะนี้ในที่ประชุมสมัชชาภาคียังได้มีการโต้แย้งกันอยู่ว่าควรหมายถึงชนิดพันธุ์ต่างถิ่นทั้งหมดหรือเฉพาะชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่บุกรุก ซึ่งการที่ประเทศไทยเข้าให้สัตยาบันก็จะทำให้ประเทศไทยมีสิทธิที่จะออกเสียงหรือแสดงความเห็นได้ เป็นต้น เพราะหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสาขา ก็จะทำให้ประเทศไทยต้องยอมรับหลักเกณฑ์ที่ที่ประชุมสมัชชาภาคีได้มีข้อมติซึ่งต้องนำไปใช้ในการอนุวัติการตามหรือแม้แต่กรณีที่ประเทศไทยจะตัดสินใจไม่เข้าเป็นภาคีก็ตามก็มีผลทำให้ประเทศไทยอาจต้องยอมรับหลักเกณฑ์

ตามอนุสัญญาฯไปโดยปริยายก็เป็นได้เพราะอนุสัญญาฯนี้มีรัฐที่เข้าร่วมเป็นภาคีเป็นจำนวนมาก ซึ่งการที่รัฐเหล่านั้นได้มีหลักปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ตามอนุสัญญาฯก็อาจส่งผลให้หลักเกณฑ์นั้น อาจกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้ ซึ่งทำให้ประเทศไทยอาจต้องอนุวัติการ ตามในที่สุด ฉะนั้น การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯจึงทำให้ประเทศไทยมีสิทธิเข้าร่วมในการกำหนด หลักเกณฑ์ซึ่งอาจเอื้อประโยชน์ต่อประเทศไทยได้มากกว่าการต้องยอมรับหลักเกณฑ์ที่อาจมีขึ้นใน ภายหลัง

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าประเทศไทยจะเลือกวิธีการอนุวัติการโดยวิธีใดก็ตาม สิ่งที่ประเทศไทยควรอนุวัติการเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่น มีดังต่อไปนี้ คือ

5.2.1 มาตรการทางกฎหมาย

1. เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเด็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นยังมีช่องว่างอยู่ บางแห่งและยังไม่มีการกลไกหรือระบบที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยอาจทำได้ 2 กรณี คือ

1.1) การบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่โดยตรงเพื่อวัตถุประสงค์การป้องกันอันตราย จากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถกระทำได้เป็น สองกรณี

กรณีแรก อาจบัญญัติกฎหมายที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันอันตรายจาก ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นทั้งในการป้องกันการนำเข้า ควบคุมหรือกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยควรจัดให้มี กลไกควบคุมดูแลอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพซึ่งควรมีการกำหนดรายละเอียดวิธีปฏิบัติหรือ กระบวนการในการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไว้ตั้งแต่ขั้นตอนการขออนุญาตนำเข้าซึ่งมี คณะกรรมการกลางเป็นผู้ดูแลโดยในการพิจารณาอนุญาตนำเข้านั้นต้องมีการประเมินความเสี่ยง หรือการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อน นอกจากนี้ ต้องมีขั้นตอนในการลดผลกระทบโดยการ ควบคุมหรือการกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งมีคณะกรรมการกลางควบคุมชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเป็นผู้ดูแล รวมถึงกำหนดในส่วนของความรับผิดชอบของผู้นำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ส่งผลกระทบด้วย ทั้งนี้ กฎหมายนี้จะเป็นการให้บังคับและรับผิดชอบร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาจให้แต่ละ หน่วยงานเข้าร่วมในคณะกรรมการที่อาจมีขึ้นตามกฎหมายนั้น

กรณีที่สอง เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ฉะนั้น การที่จะตรากฎหมายขึ้นมาใหม่เพื่อรับผิดชอบร่วมกันนั้นจึงอาจเกิดอุปสรรคในเรื่องความซ้ำซ้อนกับกฎหมายที่มีอยู่เดิม ดังนั้น จึงอาจบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ในลักษณะเป็นกฎหมายกลางโดยบัญญัติในลักษณะกว้างๆ เป็นเพียงหลักการโดยไม่ต้องระบุนายละเอียดไว้เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำหลักการในกฎหมายกลางนั้นไปขยายในรายละเอียดในกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนตามความเหมาะสมเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งกฎหมายกลางนี้อาจมีลักษณะเป็นการนำมาตรการป้องกันล่วงหน้ามาใช้ในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งอาจยึดหลักการหรือแนวทางตามอนุสัญญาฯ เพื่อใช้ในการบัญญัติหลักกฎหมายกลางดังกล่าว โดยควรกำหนดว่าหน่วยงานใดบ้างที่มีหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในหลักการพื้นฐานที่ควรจะมีอยู่ในกฎหมายนี้ควรจะต้องให้มีการใช้มาตรการกักกันและมาตรการควบคุมที่เขตแดนในการป้องกันการนำเข้าทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ และควรมีการป้องกันการนำเข้าทั้งระหว่างประเทศและภายในประเทศ ซึ่งควรมีการประเมินความเสี่ยงของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่นำเข้ามาดังกล่าว รวมถึงมาตรการควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นด้วย เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานแต่ละหน่วยงานก็จะเลือกเฉพาะในส่วนที่อยู่ในอำนาจการดูแลจัดการของตนในการนำไปแก้ไขกฎหมายที่อยู่ในความดูแลของตนเท่านั้น

1.2) ในกรณีที่ไม้อาจบัญญัติกฎหมายใหม่ขึ้นมาได้นั้น อาจมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิมของแต่ละหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้นโดยยึดมาตรการป้องกันล่วงหน้าเป็นสำคัญ โดยควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานและทบทวนบัญชีรายชื่อชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตรายหรือแพร่ระบาดอยู่เสมอ

2. ควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายทั้งในการนำกฎหมายไปใช้ และการเพิ่มด้านตรวจพืชหรือสัตว์ให้มีการเข้มงวดมากขึ้นเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และควรมีการเพิ่มมาตรการป้องกันการลักลอบนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นข้ามแดนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ควรมีการดำเนินการกำจัดและควบคุมชนิดพันธุ์ต่างถิ่นชนิดใหม่อย่างรวดเร็วแม้จะยังไม่มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่แน่นอนถึงผลกระทบระยะยาวก็ตาม

5.2.2 มาตรการทางนโยบาย

1. ในการกำหนดนโยบายทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศควรมีการคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนมากขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่อาจส่งผลให้เกิดการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นหรือที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เช่น การค้า การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การท่องเที่ยวและการขนส่ง เป็นต้น และมาตรการต่างๆที่นำมาใช้ในการป้องกันการนำเข้า ความคุมและกำจัดนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับทางสังคมและวัฒนธรรมและจริยธรรมและไม่ก่อให้เกิดมลพิษหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. แม้ในการกำหนดนโยบายจะต้องมีการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งเป็นการคำนึงถึงเหตุผลทางด้านการอนุรักษ์ แต่อย่างไรก็ดี ควรจะมีการคำนึงถึงมุมมองทางเศรษฐกิจจากการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นด้วย เนื่องจากในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่ต้องการอนุรักษ์กับผู้ที่ต้องการที่จะนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้น โดยฝ่ายอนุรักษ์ก็จะต้องการให้มีการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ส่วนผู้ที่ต้องการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นก็ต้องการให้มีการนำเข้าด้วยเนื่องด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจซึ่งก่อให้เกิดรายได้ ฉะนั้น จึงควรพยายามที่จะมีการประสานผลประโยชน์ระหว่างทั้งสองฝ่ายโดยอาจขอมอบอนุญาตให้มีการนำเข้าและเพาะเลี้ยงชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นได้ แต่ทั้งนี้ ในการเพาะเลี้ยงชนิดพันธุ์ดังกล่าวควรต้องมีการควบคุมโดยอาจกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติหรืออาจกำหนดเป็นกฎหมาย เช่น การกำหนดให้ต้องเพาะเลี้ยงในฟาร์มหรือในที่ที่กำหนดและมีการเพิ่มมาตรการป้องกันการหลุดรอดของชนิดพันธุ์ออกไปสู่ภายนอกหรือแหล่งธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่จะสามารถนำเข้าหรือเพาะพันธุ์ได้ต้องมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เท่านั้น

3. ควรมีการจำแนกวินิจฉัยและการติดตามตรวจสอบเพิ่มมากขึ้น โดยควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาในการนำเข้า ความคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องสามารถจำแนกได้ว่าชนิดพันธุ์ใดเป็นชนิดพันธุ์พื้นเมืองและชนิดพันธุ์ใดเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งชนิดพันธุ์ต่างถิ่นก็มีทั้งชนิดที่เป็นประโยชน์และเป็นอันตรายจึงต้องมีการพัฒนาระบบในการติดตามตรวจสอบว่าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นใดก่อให้เกิดอันตรายหรือมีการแพร่ระบาด และควรมีการติดตามตรวจสอบนอกพื้นที่คุ้มครองอยู่เสมอ โดยควรมุ่งเน้นการตรวจสอบในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการบุกรุกของชนิดพันธุ์

ต่างถิ่นหรือในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทั้งนี้ ควรสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบดังกล่าวเพื่อสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการควบคุมและกำจัดด้วย

4. ควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือทางวิชาการและทางวิทยาศาสตร์มากขึ้นทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยในระดับประเทศควรมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยควรมีการประสานงานในการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งรวมถึงประชาชนในท้องถิ่นด้วยและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นควรมีการเพิ่มสมรรถภาพให้มากขึ้นทั้งในด้านบุคลากร เทคโนโลยีและงบประมาณ ส่วนในทางระหว่างประเทศนั้นควรมีความร่วมมือกันในการวางมาตรการป้องกันอันตรายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นทั้งในระดับทวีปและพหุภาคี ซึ่งรวมถึงความร่วมมือในด้านระบบฐานข้อมูลด้วย

5. ควรจัดให้มีงบประมาณหรือแหล่งที่ใช้สนับสนุนทางการเงินอย่างพอเพียงทั้งจากภาครัฐและเอกชนหรือองค์การระหว่างประเทศเพื่อนำไปใช้จัดการป้องกันและควบคุมดูแลชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เช่น อาจจัดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการวิจัยหรือการติดตามตรวจสอบรวมทั้งการควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตราย ซึ่งเงินส่วนหนึ่งในกองทุนอาจมาจากค่าธรรมเนียมในการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่น นอกจากนี้ การให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพก็จะทำให้ประเทศไทยมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือตามอนุสัญญาฯ ได้อีกทางหนึ่ง

5.2.3 มาตรการทางสังคม

1. ควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มการวิจัยเพื่อทราบถึงช่องทางในการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตรายและผลกระทบที่เป็นไปได้ของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้น รวมถึงการวิจัยในการควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตรายที่มีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มการฝึกอบรมแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบและพิจารณาการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยเฉพาะที่ด่านตรวจพืชและสัตว์เพื่อให้สามารถป้องกันการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการให้การศึกษาและความตระหนักแก่สาธารณชนเพิ่มมากขึ้นทั้งผลกระทบที่อาจเกิดการนำเข้านิดพันธุ์ต่างถิ่นและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งอาจรวมถึงการให้ความรู้ในการป้องกันการนำเข้า ควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นด้วยโดยอาจใช้วิธีการให้การศึกษาและการเพิ่มความตระหนักแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งนอกจากการให้การศึกษาในชั้นเรียนแล้วการให้การศึกษาแบบไม่เป็นทางการก็มีความสำคัญอย่างมากโดยอาจมีการให้การศึกษาผ่านสื่อต่างๆซึ่งการให้ความรู้ผ่านสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์นั้นถือเป็นวิธีที่ส่งผลได้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง

4. ควรมีการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ลดการนำเข้านิดพันธุ์ต่างถิ่นและส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากชนิดพันธุ์พื้นเมืองแทนการใช้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งการเสริมสร้างแรงจูงใจนี้อาจใช้มาตรการต่างตามแต่ความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแต่ทั้งนี้ก็ควรยึดหลักการป้องกันล่วงหน้าเช่นกัน มาตรการที่อาจนำมาใช้ในการเสริมสร้างแรงจูงใจนี้อาจใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เช่น มาตรการทางภาษี , การเก็บค่าธรรมเนียมในการนำเข้าหรือค่าใช้จ่ายในการประเมินความเสี่ยงหรือการติดตามตรวจสอบ เป็นต้น นอกจากนี้ การกำหนดความรับผิดชอบจากการนำเข้านิดพันธุ์ต่างถิ่นก็เป็นแรงจูงใจได้ทางหนึ่งเช่นกัน

ดังนั้น ในการอนุรักษ์ในการป้องกันการนำเข้า, ควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่คุกคามต่อระบบนิเวศ, ดินที่อยู่อาศัยหรือชนิดพันธุ์อื่นตามมาตรา 8 (h) ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนั้นจึงควรอนุรักษ์การเท่าที่เป็นไปได้และตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย ซึ่งต้องอาศัยมาตรการทั้งทางนโยบายและทางกฎหมายในการอนุรักษ์โดยที่หากสามารถอนุรักษ์ตามแนวทางได้มากเท่าใดก็ย่อมมีผลต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยได้มากเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย